

AKTUÁLISABB, MINT VALAHÁ

Beth Chatto és a kavicskertek

Beth Chatto saját, nehéz kerti adottságaiból adódóan egész életében a problémás kerti területekre fókuszált, melyek beültetéséhez, a növényválasztáshoz a természetből merített ihletet. Jóllehet a háza körül kialakított hatalmas, 2,8 hektáros Beth Chatto Gardens területén erdős, árnyas és alpesi növényekkel beültetett részek is találhatók, neve mégis a szárazságtűrő, ellenálló kavicskertekkel forrt egybe.

Mivel Anglia egyik legszárazabb részén élt, ahol az éves csapadékmennyiség mindössze 500 mm (a magyar éves átlag is 500-750 közötti), a nyári forróság pedig elérheti a 30 °C-ot, miközben a talaj 6 méter (!) mélyen kavicsos homokból áll, nem csoda, hogy *Beth Chatto* az adottságokhoz alkalmazkodó, szárazságtűrő növények és növénytársulások specialistájává vált.

Angliában, csapadék nélkül

Bárhol is kertészkedünk, nagyon fontos a talajunk megismerése. Az ő rendelkezésére ez a 20 ezer évvel ezelőtti olvadó jég által lerakott kavicsos-homokos üledék, egyszóval igen sovány talaj állt. A klíma pedig, mint fent szó volt róla, a brit sztereotípiától igen távol eső száraz és meleg. A hatalmas területet egyfajta kertészeti kísérelti terepként fogta fel, ahol kedvére alkothatott. A siker kulcsának a helyi adottságok ismerete mellett az ültetni kívánt növény származásának és természetes növénytársulásának megértését tartotta. A természetes növénytársulások tanulmányo-

zásába a „bevezető kurzust” a második világháború utáni első külföldi útja jelentette, amikor is Svájcban túrázott a férjével, és lenyűgözve tanulmányozták a hóhatár alatt húzódó, természet alkotta alpesi kerteket. Chatto itt értette meg, hogy a saját kertjében, a jóval szárazabb, melegebb körülmények között miért nem érzi jól magát például a zergebogár (*Trollius*), a keserűfű (*Persicaria*) vagy éppen a borkóró (*Thalictrum*). A későbbi útjai is folyamatos inspirációt jelentettek számára. A kavicsos kert, a Gravel

Garden ötlete is egy nemzetközi előadókörútján fogant meg, amikor is *Christopher Lloyd*, a *Dexter Garden* létrehozójával utazott kertészeti előadásokat tartani, és Új-Zélandon, egy félig kiszáradt folyómeder partján üldögélve piknikeztek. Az itt megfigyelt hangulat és növények a Gravel Gardenben köszönnek vissza.

Készül a Kavicskert

Chatto 1991-ben kezdte építeni híressé vált Kavicskertjét, az ún. Gravel Gardent a házuk előtt elterülő autóparkoló helyén. Tervezői gyakorlatában a papír helyett a helyszíni tervezést preferálta, ezért a kiszáradt folyómeder inspirálta ágyások és útvonalak tervezett vonalát a rendelkezésére álló locsolótömlők felhasználásával rajzolta ki. Ezeket lemérve készítette el a vázlatát, majd a tömlőket felszedve fellazították, elsimították a talajt. A beültetni kívánt területet gazdagon borították házi komposzttal, gombakomposzttal, amit aztán két ásonyom mélyen bedolgoztak a gyöngé, homokos, kavicsos talajba, mindezzel javult a talaj víz- és táp-

anyagmegkötő képessége. (A talaj nagyon alacsony – szinte zéró – tápanyagtartalma miatt volt szükség itt a komposztra.) A tervezett ösvényeket finom kavicssal szórták fel, ez esetben Chatto itt szegélyt nem használt. A következő év tavaszán már el is kezdődött a növények telepítése. Valamennyi edényes növényt gondosan, a légbuborékok távozásáig vízbe merítve telepítették, majd belocsolták. A Gravel Garden ezt követően már nem kapott vízpótlást.

A növényrajongó Chatto a nagyobb növényfoltok helyett a kisebb növénycsoportok alkotta, gazdag, változatos kiültetést preferálta a saját kertjében. A növénybeültetés tervezését a domináns, nagyobb növények elhelyezésével kezdte. Mivel a terület keretezése a meglévő sövényrel, illetve egyéb növénycsoportokkal már adott volt, néhány hangsúlyosabb növény, például oszlopos boróka és ciprus (*Juniperus scopulorum* 'Skyrocket', *Cupressus arizonica* 'Pyramidalis'), cserszömörce (*Cotinus coggygria*), valamint a brit klímát bíró eukaliptuszfák telepítése következett.

Növények, amelyek tűrik a szárazságot

Az ágyások beültetéséhez döntően a mediterrán tájak szárazságtűrő talajtakaró növényei közül válogatott, a jól ismert levendulák, hamvas cipruskák és a nálunk kevésbé ismert gyapjas peszterce (*Ballota pseudodictamnus*) és ürömmök (*Artemisia*) hamvas levelei mellett üdítő, friss szigeteket alkotnak a zöld cipruska (*Santolina rosmarinifolia*) élénkzöld foltjai. A finom levelű mediterrán növények mellett helyet kaptak a vaskosabb szövetű bőrlevelek (*Bergenia*), a különböző hibrid és pompás varjúhájak (*Sedum/Hylotelephium spectabile*), kutyatejek (*Euphorbia*) és nőszirmok (*Iris*) is – jóllehet utóbbiakat már nem tekinthetjük problémamentesnek, mivel gyakran támadják meg őket rovarkártevők, mint arról korábban *Kaszab László* közölt remek írást itt a Kertbarát Magazinban. Beth Chatto az ágyásszegélyekre gyakran ültette az alacsony kakukkfűvet (*Thymus*),

KI VOLT BETH CHATTO?

Kiemelkedő brit kertész, kerttervező, szakíró és előadó volt, aki 1923 és 2018 között élt Angliában. Leles növénybarát családban született, jóllehet felsőfokú ta-

nulmányokat nem folytatott a kertészet területén. Szintén elkötelezett kertész férje, a gyümölcsstermesztő *Andrew Chatto* egy életen át tanulmányozta a kerti növények származását, eredeti élőhelyét és a növénytársulásait. Mindez alapvető inspiráció volt Beth Chatto számára is, akinek mottójává vált a „megfelelő növényt a megfelelő helyre” kulcsmondat.

napvirágok (*Helianthemum*) és oregánók (*Origanum*) különböző fajtáit, a brit vidéki kertek klasszikusának számító nyuszifületeket – angolul „bárányfűl” – (*Stachys byzantina*), valamint a macskamentát (*Nepeta*). A fenti, alacsonyabb, terülő vagy gömbölyded formájú növények mellett a látvány változatossá tételéhez feltétlenül fontosak a kertben a függőleges vonalakat biztosító, vertikális növények. A korábban már említett oszlopos boróka és arizonai ciprus mellett a lágyszárúak, félcserjék köréből klasszikusan ilyenek a drámai hatást keltő ökörfarkkórók (*Verbascum*), a sudárszálak (*Perovskia*), az óriás verbénák (*Verbena bonariensis*), továbbá a magasabb díszfüvek, mint az óriás árvalányhajak (*Stipa gigantea*), valamint a nádtippán (*Calamagrostis acutiflora* 'Karl Foerster'). Az alacsonyabb növények kárpitjából ugyan csak kiemelkednek a különböző hagymások

KERT- ÉS VIRÁGSTÍLUS

(*Allium*, *Fritillaria*, *Nectaroscordum*), melyek száradó levélzetét aztán jótékonyan takarják az alacsonyabban elterülő növénytársulások.

A sok finomabb habitusú növény közül kiemelkednek a szoborszerű hatást keltő jukkák (*Yucca*). A telepítés első évében Beth Chatto még az agávéit helyezte az ágyásokba, majd ezeket váltotta ki a tartósan beültethető, télen is mutatós, immár természetes jukkákkal.

Az ágyások távolabbi részeiben előszeretettel használja a szárazságtűrő, bár igen szúrós borbolyákat (*Berberis*), a fanyarkát (*Aemolanchier*), a Görögországban őshonos bodorrózsát (*Cistus*), az ehető termésű örökzöld nyugati szamócafát (*Arbutus*), a rózsaszín virágú cserjés madármályvákat (*Lavatera*) és a változatos formájú klemátiszfajokat, többek között a metszést és támasztékot 120 cm-ig nem igénylő *Clematis x durandii*. A kezdetben üresen maradt területekre rövid életű töltőnövények (pl. *Nicotiana*) kerültek.

Az ágyások előterét egy közeli kavicsbányából hozatott, az ösvényeken is használt finomszemű kavicssal mulcsolták 2,5-5 cm-es rétegben. Az ágyások háttérébe, a fák, cserjék alá egy közeli farmról hozott szalmamulcs került. Bár ez kissé eltér a kavicskertek hangulatától, segített a töveket nyirkosan tartani, és a fejlődő növények rövidesen el is takarták. A mulcsot természetesen folyamatosan újítják, frissítik, ahogyan a növényeket is legalább szezononként rendbe teszik a természetes, mégis gondozott hatás érdekében. Az immár sok évtizedes kert ágyásai lenyűgözően szépek, jelenleg is gondos kezek folytatják a Beth Chatto által elkezdett munkát.

Istvánffy Zsófia

ISTVÁNFFY ZSÓFIA
kertépítési tanácsadó

SLOWGARDEN

Kertépítési tanácsadás
fenntartható kertek építéséhez

istvanffy.zsafia@slowgarden.hu

FOTÓ: LAC